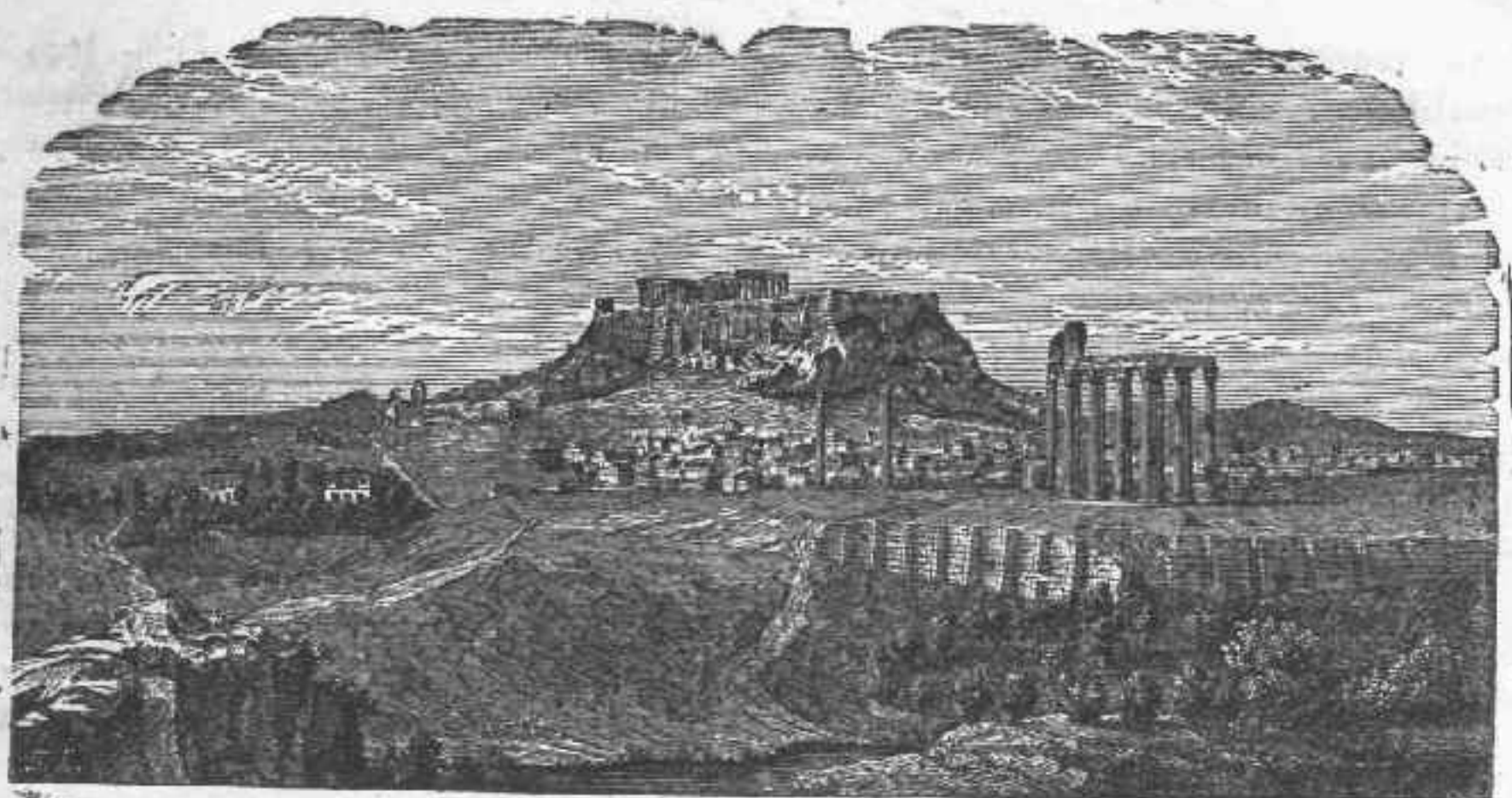

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΙΟΥΝΙΟΥ, 1868.

ΤΟΜΟΣ ΙΘ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 438.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΩΝ ΑΝΕΚΔΟΤΩΝ.

Ο ΓΕΝΝΑΙΟΣ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ.

ΠΑΡΕΟΝΕΚΤΕΙ δὲ κατὰ τοῦτο τῶν συστρατιω-
τῶν ὁ Γενναῖος, ὅτι στέφανος δόξης διπλοῦς, ὁ στέ-
φανος τῶν ἰδίων ἀνδραγαθίων καὶ ὁ στέφανος τῶν
πατέρων κατορθωμάτων περιήστραπτε περὶ τὸ μέ-
τωπον αὐτοῦ. Διό, ὅτε ἀποκαταστάσης τῆς Ἑλλά-
δος ἀνέβη ἀλληλοδιαδόχως καὶ εἰς τὰ ὑπατα τῶν
ἀξιωματῶν, δὲν ἠναγκάσθη νὰ ἐπικαλεσθῇ πατρα-
γαθίας ὡς ἄλλοι πολλοί, οἵτινες χάριν μὲν τῶν πα-
τέρων, πρὸς ζημίαν δὲ τῶν δημοσίων καὶ πλοίαρχοι
ἀθαλάσσωτοι, καὶ στρατηγοὶ ἀπερισχάλπιγκτοι, καὶ
ὑπουργοὶ ἀμαθεῖς ἀνεδείχθησαν· ἀλλ' ἐπέδειξε θα-
λερὰς τὰς δάφνας ὅσας ἰδίᾳ χειρὶ κατέκτησεν ἐπὶ
τοῦ μεγάλου ἀγῶνος, ἀντιδοξάσας τὸ κληρωθὲν
αὐτῷ ἔνδοξον ὄνομα.

Ἀλλὰ καὶ ἕτερόν τι ἐκληρονόμησε παρὰ τοῦ πα-
τρός, σπανιώτατον μεταξὺ ἡμῶν καὶ διὰ τοῦτο ἄ-
ξιον ἀναγραφῆς. Ὁ γέρων στρατάρχης τῆς Πελο-
ποννήσου, εἰ καὶ ἐνόμισεν ἀναγκαῖον ν' ἀρθῇ τῶν

δημοσίων ἐπὶ τοῦ πολέμου, ἀπέσχετο ὅμως αὐτῶν
βασιλευθείσης τῆς Ἑλλάδος· οὐδὲ ἐδίσταζε νὰ κη-
ρύττῃ ὅτι λήξαντος τοῦ ἀγῶνος ἔληξε καὶ αὐτοῦ ἡ
ἐντολή, καὶ ὅτι τῶν ἔργων τῆς εἰρήνης ἀνάγκη πᾶσα
ν' ἀντιληφθῶσι δεξιώτεραι χεῖρες καὶ νόες πεπαι-
δευμένοι. «Ἡμεῖς, ἔλεγε παραβολικῶς κατὰ τὴν
ἐπιχάριτον αὐτοῦ συνήθειαν πρὸς τοὺς νεωτέρους,
ἡμεῖς ἐφυτεύσαμεν τὸ δένδρον· εἰς σᾶς δὲ ἀπόκει-
ται ἡ καλλιέργεια αὐτοῦ ἵνα μὴ μαρνηθῇ.» Καὶ τινε-
τῶν ἡμερῶν ἐπισκεφθεὶς αὐτοπροσώπως τοὺς οἰκεί-
ους αὐτοῦ· «Εἶναι αὕτη, εἶπε πρὸς πάντας, ἡ τε-
λευταία μου ἐπίσκεψις, διότι σπανίως, σπανιώτατα
θὰ καταβρίνω εἰς τὸ ἐξῆς ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ δωμα-
τίου μου.» Πολλάκις δὲ προτρεπόμενος ἐν τῷ ὑψη-
ρεφῇ ἐκείνῳ θαλάμῳ, τῷ ἐπίτηδες οἰκοδομηθέντι
διὰ τὸν γέροντα στρατάρχην, νὰ συνενώσῃ τὸ κύρος
τῆς φωνῆς αὐτοῦ μετὰ τῆς φωνῆς τῶν ἀξιούντων
σύνταγμα· «Δὲν ἤξεύρετε, ἀπεκρίνετο σείων τὴν κε-
φαλὴν, δὲν ἤξεύρετε τί ζητεῖτε· διότι ἂν γίνῃ σύν-
ταγμα δὲν θὰ ἐκλέξῃ σᾶς τοὺς προκομένους ὁ λαὸς,
ἀλλὰ ἐμὲ τὸν ἀμαθῆ καὶ τοὺς ὁμοίους μου. Ἐγὼ
ὅμως ὁ ἀμαθὴς καὶ οἱ ὅμοιοί μου θὰ ρίψωμεν τὸ
σκάφος εἰς τὴν ξηράν. Μὴ χαλάτε, ἀδελφοί, τὴν
πατρίδα» (*).

(*) Πρὸς καὶ Πανδ. τίμ. σ'. σελ. 405.

Ταύτην λοιπὸν τὴν ἀπὸ τῶν θυμωσίων ἀποχὴν ἐπρέσβευε καὶ ὁ Γενναῖος, καθόσον καὶ ἐδόξαζε μετὰ τοῦ πατρὸς ἀπαρασκεύαστον τὴν Ἑλλάδα πρὸς συνταγματικὸν πολίτευμα. Ἐκὶ ὁμῶς προσήλθεν εἰς τὴν ἀρχὴν χειμαζομένων μάλιστα εἶπερ ποτὲ τῶν πραγμάτων, ἐνῶ καλῶς ἐγίνωσκεν ὅτι εἰ καὶ κατεβλήθη δι' αὐτοῦ ἡ ἐν Ναυπλίῳ ἀποστασία, ἐπακρέματο ὁμῶς κίνδυνος φοβερώτερος, ὁ κίνδυνος ὅς τις δὲν ἐβράδυνε ν' ἀνατρέψῃ τὰ καθεστῶτα.

Ἀλλὰ διὰ τί προσήλθεν ὅτε ἄλλοι, κατώτεροι μὲν αὐτοῦ τὸ ἀξίωμα, ἀνώτεροι δὲ κατὰ τὴν περὶ τὸ κυβερνᾶν ἐπιστήμην, ἀπεποιοῦντο τότε τὴν ἀρχήν; Οὔτε κλέους, οὔτε χρημάτων ἀνάγκην εἶχαν. Ἀλλ' ὁ Γενναῖος ἦτο γενναῖος, ἐξαιρέτως ὁρμῶν πρὸς τοὺς κινδύνους ἐκείνους, πρὸ τῶν ὁποίων οἱ ἄλλοι ἐφυγοῦν καὶ ἂν παλαίων ἔπιπτε, θὰ ἔπιπτεν ἐκπληρῶν τὸ ὑπέρτατον τῶν καθηκόντων, τὸ πρὸς τὴν πατρίδα. «Δὲν βλέπεις, στρατηγέ, εἶπέ τις τότε κληθεῖς παρ' αὐτοῦ νὰ μετάρχη τῆς ἐξουσίας, δὲν βλέπεις ὅτι ἡ οἰκία καταφλέγεται, καὶ παρκαίνει; καὶ ἐμὲ νὰ γίνω δωρεὰν παρανάλωμα; — Ἐὰν ἐντὸς τῆς καταφλεγόμενης οἰκίας εὐρίσκετο ἡ μήτηρ σου, ἠρώτησε πάραυτα ὁ στρατηγός, τί θὰ ἐπραττες; — Θὰ ἐρρίπτάμην κατακέφαλα εἰς τὰς φλόγας ὅπως σώσω εἰ δυνατόν αὐτήν. — Διὰ τί λοιπὸν λησμονεῖς, ὑπέλαβεν εἰρωνευόμενος, ὅ,τι πολλάκις σὲ ἤκουσα ἐπαναλαμβάνοντα ὅτι καὶ τῆς μητρὸς εἶναι τιμιωτέρη ἢ πατρίς; Ἀλλην βροῆθαι δὲν ζητεῖ σήμερον παρὰ σοῦ, εἰμὴ αὐτὴν ἐκείνην τὴν ὁποίαν θὰ ἐσπευδες νὰ δώσης εἰς τὴν μητέρα σου.»

Ἀλλὰ πρὶν ἢ δεχθῇ τὴν ἐξουσίαν ὠμίλησε πρὸς τὸν ἡγεμόνα μετὰ παρρησίας, ὁποίας ἴσως σπάνια δείγματα ἐδόθησαν αὐτῷ ἐπὶ τριακονταετίαν. «Δὲν εἶμαι, εἶπε, βασιλεῦ, πολιτικός, ἀλλὰ στρατιώτης, ἔτοιμος νὰ ἐκτελῶ ἀπροφασίστως τὸ χρέος μου, καὶ διὰ τοῦτο οὐδέποτε παρήκουσα τὰς διαταγὰς σου· ἀλλὰ νὰ ἀναλάβω τὴν κυβέρνησιν τῆς πολιτείας αἰσθάνομαι ἐμαυτὸν ἀνίκανον. Ναὶ μὲν δὲν ἀρνοῦμαι, ὡς με τιμᾷ λέγουσα ἡ Μεγαλειότης σου, ὅτι ἔχω μικράν τινα πείραν καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων τῆς πατρίδος μου· ἀλλ' εἶναι ἄρα τοῦτο ἀρκετόν;» Ἐπειδὴ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπέμενεν· «Ἡ θέσις μου, ἀπεκρίθη, θὰ εἶναι δυσκολωτάτη, ὡς δυσκολωτάτη θὰ ἦτο καὶ πρὸς τοὺς ἐμπειροτάτους τῶν ἡμετέρων πολιτικῶν, διότι ὁ κίνδυνος πρόκειται προφανής, πολμῶ εἶπεν ἄφευκτος. Καὶ ναὶ μὲν δὲν θ' ἀτιμασθῶ ἀποθνήσκων, ἀλλ' ἡ θυσία οὔτε τὴν Μεγαλειότητά σου, οὔτε τὸν τόπον θὰ ὠφελήσῃ, διότι οὔτε τῆς κυβερνήσεως τὰ σφάλματα, οὔτε τῶν κυβερνωμένων τὰς παρεκτροπὰς θὰ κατορθώσῃ νὰ θεραπεύσῃ, ἀλλ' οὔτε τὰς ἀναποφεύκτους αὐτῶν συνέπειας νὰ προλάβῃ. Ὡς πιστός σου ὑπῆκου; δὲν

κρύπτω, βασιλεῦ, ὅτι μετὰ τὰ τελευταῖα συμβάντα τοῦ Ναυπλίου ἡ πρὸς τὸν θρόνον σου ἐμπιστοσύνη ἐξέλιπε, καὶ ὅτι εἰς μόνην τὴν Μεγαλειότητά σου ἀπόκειται ν' ἀνακτῇ αὐτήν.»

Ὁ βασιλεὺς ὅθων δὲν ἤκουεν ἀνυπομόνως, ὡς τινες ἠξίωσαν, τὰς ξένας γνώμας ἢ παρατηρήσεις· ἀπ' ἐναντίας τοσαύτην ἐδείκνυε προσοχὴν καὶ τοσαύτην συγκατάθεσιν, ὥστε τὸ θάρρος τοῦ λέγοντος ἀνεπηρεστο. Λεπτολόγος ὁμῶς τῆς ἀληθείας ἐρευνητής, ἐξῆγεν ἐκ τῆς κυρίας προτάσεως μυρίας ἄλλας, ὧν τινες πολλάκις καὶ ὁ εὐφύεστατος τῶν διαλεγομένων, ὅσον καὶ ἂν εἶχε προμελετήσῃ τὸ ζήτημα, οὐδὲ κἂν ὑπωπτεύετο. Διὰ τὴν ιδιότητα δὲ αὐτὴν, ἥτις ἄλλως καὶ εὐσυνειδησίαν κατήγγελλε, πολὺ καὶ παρὰ πολλῶν ἢ μᾶλλον παρὰ πάντων κατεκρίθη· ἀλλὰ κατακρίνοντας ἐλησμονοῦμεν ὅτι ὁ βασιλεὺς ἦτο Γερμανός, καὶ ὅτι οἱ Γερμανοὶ φύσει διστάζουσι, φύσει εἰσὶν ἐφεκτικοί· ἐλησμονοῦμεν ὅτι ἕκαστον ἔθνος ἐπφραγίσθη παρὰ Θεοῦ δι' ἰδιαιτέρας σφραγίδος, καὶ ὅτι δὲν κεῖται εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν ἀνθρώπων ἡ ἀλλοίωσις αὐτῆς. Τίς ἢ τί φέρ' εἶπεν ἰσχύει νὰ μεταβάλῃ εἰς νωθρότητα τὴν δξύτητα τῶν Ἑλλήνων; Δύο χιλιάδες καὶ τριακόσια τεσσαράκοντα ἔτη πρῆλθον ἀφ' οὗτο ὁ Θουκυδίδης περιέγραψε τὸν χαρκατῆρα τῶν Ἀθηναίων· πόσαι πολιτικαὶ μεταβολαί, πόσαι ξένων ἐπιδρομαὶ καὶ κατακτήσεις, πόσαι ἀλλοτριῶν ἠθῶν εἰσβολαὶ ἐβασάνισαν ἐν τῷ μακρῷ αὐτῷ διαστήματι τὴν Ἑλλάδα! Ἀλλ' οὐδ' αὐταί, οὐδ' ἡ παντοδύναμος νέκ θρησκεία ἐδυνήθησαν νὰ δαμάσωσι τὴν δξείαν τοῦ ἔθνους φύσιν. Καὶ ἂν ὁ πολὺς ἐκεῖνος ἱστορικὸς ἀνιστάμενος ἐπεχείρῃ νὰ ὀρίσῃ αὐτὴν ἐκ νέου, ἠθελεν ἀνακράξαι βεβαίως καὶ σήμερον περὶ ἡμῶν· εἴστε εἰ τις αὐτοὺς ζυνελὼν φαίη πεφυκότας ἐπὶ τῷ μῆτε αὐτοὺς ἔχειν ἡσυχίαν, μῆτε τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους εἶναι, ὀρθῶς ἂν εἶποι.»

Τοὺς δισταγμοὺς δὲ τοῦ βασιλέως ἐπηυξάνομεν, ἃς ἐξομολογηθῶμεν εἰλικρινῶς, καὶ ἡμεῖς, ἀποσιωπῶντες ἢ διαστρέφοντες τὴν ἀλήθειαν· ἡ φιλαυτία, ἡ ἰδιοτέλεια, τὸ πάθος, ἰδοὺ αἱ πηγαὶ ἐξ ὧν ἠρύοντο πολλάκις τὰ ἐπιχειρήματα αὐτῶν οἱ ὁμιλοῦντες πρὸς τὸν ἡγεμόνα. Ὅτε ὁμῶς ὁ Γενναῖος παρέστησεν ἀνυποκρίτως τὴν ἐξηγριωμένην τάσιν τῆς κοινῆς γνώμης, τρία τινὰ ἀπαιτούσης παρὰ τῆς ἐξουσίας, τουτέστιν ἐλευθέρως ἐκλογάς, ἐθνοφυλακὴν καὶ διάδοχον, ἀπεδέχθη προθύμως καὶ τὰ τρία, ὡς πρὸς τὸν διάδοχον μόνον εἰπὼν προτιμότερον ν' ἀνατεθῇ εἰς τὴν προαίρεσιν αὐτοῦ ἢ περὶ τοῦ θρησκειάματος ἀπόφασις, ὅτε μετὰ τινος μῆνας, τὸν ἰανουάριον τοῦ 1863 ἔτους, ἐμελλε νὰ κηρυχθῇ ἐνῆλιξ.

Ἐπέμενε δὲ νὰ ἀναλάβῃ ὁ Γενναῖος τὴν προεδρίαν τοῦ ὑπουργείου, διότι καὶ πρὸ τοῦ συντάγματος καὶ

μετὰ τὸ σύνταγμα συνείθιζε ν' ἀναθέτῃ αὐτὴν εἰς ἄνδρα ἐκ τῶν φερόντων γνώστην ὄνομα, καὶ ὥς μὴ ἦτο, ὡς καὶ δὲν ἦτο συνήθως, ἐκ τῶν δοκίμων πολιτικῶν. Ἐπίστευε δὲ καὶ ὅτι, καταβλῶν δ' στρατηγὸς τὴν ἐν Ναυπλίῳ ἀνταρσίαν, ἤθελε νομίσει συμφέρον εἰς τὴν φιλοτιμίαν αὐτοῦ νὰ συντρέξῃ εἰπερ τις ἄλλος εἰς τὴν παγίωσιν τῆς τάξεως, ὑπὲρ ἧς τοσοῦτον ἐμόχθησεν. Ἐνέδωκε λοιπὸν ὁ Γενναῖος ἐλπίζων καὶ εἰς τὸ διαλλακτικὸν αὐτοῦ φρόνημα, τὸ ὅποιον πάντες καὶ ὁμολόγουν καὶ ἐτίμων· ἀλλὰ ὑπὸ πόσων καὶ ὁποίων δυσχερειῶν συνεβλίβετο πανταχόθεν! Ναι μὲν εἶχεν ὑπὲρ ἐαυτοῦ τὴν συνδρομὴν τῆς πλειοψηφίας τῆς Γερουσίας καὶ τῆς Βουλῆς· ἀλλ' αὐτὴ μὲν κατεφρονεῖτο ὡς πικρὰν ὁμῶς συγκροτηθεῖσα καὶ δουλικὴ, τῶν δὲ γερόντων τὸ ψυχρὸν σῶμα εἶχε μετασκευάσει· ἐκτὸς εἰς ἐστίαν πυριφλεγῆ, εἰς πέπυράκτωμένην κάμινον, ἐξακοντίζουσιν καὶ πέραν τῆς Ἑλλάδος τὰς ἐπαναστατικὰς αὐτῆς φλόγας. Ἐκ τῶν μελῶν τοῦ ὑπουργείου, καὶ τοῖς βουλευομένου ἐν ἀρμονίᾳ, καὶ μήτε ζήλου, μήτ' ἐμπειρίας, μήτε φιλοπατρίας ἀποροῦντος, οὐδὲν ἀντεπροσώπευσεν, ἔστω καὶ ἀσθενῶς, τὴν ὑπερηρεθισμένην γνώμην· ἡ δὲ βασιλεῖα, ἥτις μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης, τοιαύτης κράσεως ὑπουργεῖα δημιουργοῦσα, ἐχρησίμευσεν αὐτοῖς ἀντὶ ἀσπίδος, εἶχεν αὐτὴ σήμερον ἀπαρακίτητον ἀνάγκην τῆς ἀσπίδος τοῦ ὑπουργείου.

Ἀλλ' ὁ νέος πρόεδρος ἐτρέφετο καὶ ὑπὸ ἄλλης ἐλπίδος· δραστήριος ὢν, καὶ ἀπροσωπόληπτος, καὶ φίλος τοῦ νόμου, καὶ αὐστηρὸς τοῦ δημοσίου πλούτου διαχειριστῆς, καὶ αὐστηρότερον εὐλαβοῦμενος τὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν τὰ περὶ τῆς ἐκλογῆς μάλιστα, ὡς ἀπέδειξε ταῦτα πάντα ἐμπράκτως, δὲν ἐνόμιζεν ἀδύνατον νὰ συγκεράσῃ τὴν δριμύτητα τῶν ἀντιπάλων τῆς κυβερνήσεως διὰ τοῦ τιμίου αὐτοῦ πολιτεύματος, καὶ νὰ προφθάσῃ ἐντὸς τινῶν μηνῶν τὴν κατάρτισιν τῶν ζητουμένων νόμων, ὅτε διαλυομένης τῆς βουλῆς, ἀμετάθετον σκοπὸν εἶχε νὰ καταθέσῃ τὴν ἐξουσίαν· διότι, ἔλεγεν, ὅσοι φραγμοὶ καὶ ἂν ἐγερθῶσι κατὰ τῶν ἐπὶ ἐκλογῶν καταχρήσεων, ὅσον ἀπολύτως καὶ ἂν ἀπέχει ἡ κυβέρνησις, αὕτη μὲν θὰ κατακριθῇ καὶ θὰ καταπολεμηθῇ, εἰ καὶ ὅλως ἀθῶα, οἱ δὲ περὶ τοὺς ὑποψηφίους θὰ σφισθῶσι νέους τρόπους παρκανομίας καὶ ἐπεμβάσεως.

Καὶ πιθανὸν μὲν νὰ εὐωδοῦτο τοῦ φιλοπατρίδος στρατηγοῦ ἡ ἐλπίς, εἰ μὴ εἶχε ν' ἀντιπαλαίσῃ πρὸς μόνον ταύτας τὰς δυσχερεῖας· δυστυχῶς ὅμως ὑπῆρχον ἑτεραι δύο ἐκ τῶν φοβερωτάτων, ἐκ τῶν ὅλως ἀκαταμάχητων, αἱ ὁποῖαι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ καταβληθῶσιν εἰμὴ παρὰ μόνων ἐκείνων, οἵτινες ἐδυστύχησαν καὶ ἀνέθρεψαν καὶ ἐρρωμαλέωσαν αὐτάς, καὶ πάλιν νὰ καταβληθῶσι προσκαίρως, ἕως οὗ ἀνυψώσασθαι μετ' ὀλίγον τὴν κεφαλὴν καταβροχθίσωσι καὶ

τοὺς ἰδίους γεννήτορας· διότι οἱ ἀκράτως καὶ ἀκρίτως ἀντιπολιτευόμενοι, παρὰδιδόμενοι ψυχῇ τε καὶ σῶματι εἰς τὰ πάθη, καὶ ἐντελῶς ἀποκρούοντες τὸν λογισμόν, ἀποτυφλοῦνται καὶ δὲν βλέπουσιν ὅτι ἡ κοινωνία, ἧς τινος καὶ αὐτοὶ εἰσὶ μέλη, διασθρεῖται, ὁμοιάζει πρὸς καταρρέοντα πύργον, ὅστις κρημνιζόμενος συντρίβει, εἰμὴ εὐθὺς ἀφείκτως ὅμως, καὶ τοὺς δολίως ὑποσκάψαντας τὰ θεμέλια αὐτοῦ.

Πρώτη δὲ τῶν ἀνυπερβλήτων ταύτων δυσχερειῶν ἦτο ἡ ἐπικράτησις τοῦ ὀλεθριωτάτου, διὰ τὴν δοθείσαν αὐτῷ διαστραμμένην ἐρμηνείαν, δόγματος, οὕτινος κακοῦθέρων, μετὰ τὸ διαβόητον ἐκεῖνο *νόμον καλόν, νόμον κακόν*, οὐδὲν ἕτερον ἐμόλυνε τὸ πρόσωπον τῆς Ἑλλάδος, τοῦ δόγματος λέγων ὅτι ὁ στρατιώτης πρὶν ἢ γίνῃ στρατιώτης εἶναι πολίτης. Ἦτο δὲ καὶ κατακράτος ἀνόητον· διότι τίς ποτε σώας ἔχων τὰς φρένας ἐτόλμησε νὰ διασχυρισθῇ ὅτι ὁ στρατιώτης παύει τοῦ εἶναι πολίτης, ὅτι δὲν ἔχει ἀκέραια καὶ ἀπαράλλακτα τὰ δικαιώματα ὅσων ἀπολαύει καὶ ὁ μὴ στρατιώτης, καὶ ὅτι στερεῖται τοῦ δικαιώματος τοῦ μεριμνῆν ὅσον καὶ πᾶς ἄλλος περὶ τῆς πατρίδος, ὑπὲρ ἧς μάλιστα καὶ δαψιλεύει τὸ αἷμα αὐτοῦ;

Ἀλλὰ δι' αὐτὸ δὴ τοῦτο, διότι ἔχει ἴσα δικαιώματα, ἔχει καὶ ἴσα καθήκοντα μετὰ τῶν ἄλλων καὶ καθὼς παρὰ τοῦ πολιτικῶς ὑπηρετοῦντος τὸ δημόσιον ἢ χρηστότης καὶ ἡ τιμὴ ἀπαίτουσιν, ὅσας δὲν ἐγκρίνῃ τὴν πορείαν τῆς ἐξουσίας νὰ μὴ μεταχειρίζεται ἐπιβούλως τὴν δύναμιν ἣν παρ' αὐτῆς ἐδέχθη εἰς παρκαταθήκην, ἀλλὰ ν' ἀποχωρῇ καὶ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν νὰ τάσσεται μετὰ τῶν ἐναντίων, τὸν αὐτὸν τρόπον, καὶ ἔτι πλέον μάλιστα, παρὰ τοῦ στρατιώτου ἢ χρηστότης καὶ ἡ τιμὴ ἀπαίτουσιν, εἰ μὴ διαφωνῇ πρὸς τὴν κυβέρνησιν, ν' ἀποδίδῃ πρῶτον τὸ ζῆφος ὃ παρ' αὐτῆς ἔλαβε, καὶ ἔπειτα νὰ συμμαχῇ μετὰ τῶν ἐχθρῶν.

Ἡ στοιχειωδεστάτη αὕτη ἀρχὴ τοσοῦτω εἶναι καθαρὰ, τοσοῦτω μαθηματικὴ, τοσοῦτω ἀνεπίδεκτος ἀμφισβήτησεως, ὥστε ἄπορον πῶς ἐπὶ μακρὸν χρόνον διετραγωδῆθησαν τὰ ἐναντία μετ' ἀκατανόητου θρασυτητός.

«Sans doute, λέγει καὶ ὁ ἱστοριογράφος τοῦ Ναπολέοντος, sans doute un militaire ne cesse pas d'être citoyen parce qu'il est soldat, et parce qu'il verse son sang pour la patrie ne perd pas le droit de s'intéresser à ses destinées et d'y contribuer.» Εἰ μὴ ἀποδοκιμάζῃ τὸν δρόμον τῆς κυβερνήσεως τὴν ὁποίαν ὑπηρετεῖ, προστίθῃσι παρκατιῶν, *«il doit remettre son épée et avec son épée le poste qu'il occupe et se rallier publiquement (οὐχὶ ὑποῦλως, ἀλλὰ ἀνθρακιδῶν, δημοσίᾳ) à la cause des autres.»*

Δευτέρα ἀνίκητος δυσχέρεια προέκειτο τὸ πολίτευμα τῶν δημοσίων λειτουργῶν, νομαρχῶν, ἐπαρχῶν, εἰσαγγελέων, γραμματέων, γραφέων καὶ λοιπῶν, οἵτινες, πλὴν εὐαρίθμων ἐξαιρέσεων, βλέποντες συμπυκνούμενα ἀδιακόπως τὰ κατὰ τῆς ἐξουσίας κύματα τῶν ἀντιπολιτευομένων, προεξηγόραζον τὴν εὐνοίαν αὐτῶν καταδολιευόμενοι τὰ καθεστῶτα. Ὡς καὶ τῶν τηλεγραφημάτων ἡ μυστικότης παρεδιόζετο, καὶ πρὶν ἢ γίνωσι γνωστὰ εἰς τὸ ὑπουργεῖον διελαλοῦντο εἰς τὰς τριόδους, ἐνίοτε δὲ καὶ διὰ τοῦ τύπου ἐδημοσιεύοντο.

Τοιαῦτα ἔχοντες ὅργανα οὐχὶ οἱ περὶ τὸν Γενναῖον, ἀλλὰ καὶ οἱ δαιμονιώτατοι τῶν κυβερνητῶν, ἀδύνατον νὰ μὴ συμποδισθῶσι καὶ πέσωσι. Τὰς φανεράς σπυλάδας ἀποφεύγει, ἔστω καὶ μετὰ κινδύνων καὶ κόπων, ἡ θαλασσοποροῦσα ναὺς· ἐπὶ τὰς ὑφάλους ὁμῶς πέτρας ἐγχεῖται ἐξ ἀνάγκης καὶ καταποντίζεται, ὅσῃν καὶ ἂν ἔχει ἐπιδεξιότητα ὁ πηδαλιουχῶν κυβερνήτης.

Ἐκ τῶν δύο τούτων δυσχερειῶν ἡ μὲν δευτέρα δὲν ἐλάνθανε τὸν πρόεδρον τοῦ ὑπουργείου· διὸ, καθ' ἑσπέραν σχεδὸν συνερχομένου τοῦ συμβουλίου ἐξέφραζεν ἀγανάκτησιν τὴν πρώτην ὁμῶς δὲν ἐπίστευσεν ἢ ἐπίστευσεν ἀμυδρῶς· διὰ τοῦτο καὶ ὅτε ἐξερράγη ἐν Βονίτῃ ἡ ἐπανάστασις, ἔγραψε πρὸς τὸν ἀπόντα βασιλέα νὰ μεταβῇ εἰς Ναύπλιον εἰπὼν πιστὴν τὴν φρουράν. Ἀλλ' ἡ ἀπιστία αὐτῇ τιμᾷ μᾶλλον τὸν ἄνδρα, διότι ἐπιμαρτυρεῖ ὅτι καρδία κεχαργμένον ἔχουσα ἐν αὐτῇ τὸ αἶσθημα τοῦ καθήκοντος, δυσκόλως συγκατατίθεται νὰ ὑπολάβῃ ἄλλον ἱκανὸν νὰ τολμήσῃ πράξιν ἀντιβαίνουσαν εἰς τοῦ καθήκοντος τούτου τοὺς ὅρους. Καὶ ὅτε δὲ ἐπικειμένης τῆς ἐν Ἀθήναις ἐπαναστάσεως ἐγένετο πρότασις νὰ συλληφθῶσιν οἱ πρῶτοι τῶν συνωμοστῶν· «Ἐάν, ὡς φρονῶ, ἀπεκρίθῃ, ὁ στρατὸς εἶναι πιστὸς, πάντῃ ἀνωφελὲς ἡ σύλληψις, διότι ἄνευ αὐτοῦ οὐδὲν θὰ τολμήσωσιν οἱ πολῖται· ἐάν ὁμῶς δὲν εἶναι, πρὸς τί ἡ σύλληψις, ἀφοῦ δὲν θὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐξέγερσιν τοῦ στρατοῦ;»

Εἰς τὸν συλλογισμὸν τοῦτον ἔχει τις ἴσως ν' ἀντιτάξῃ ἄλλον ἰσχυρότερον καὶ σπουδαιότερον, δὲν λανθάνομαι δὲ βεβαιῶν ὅτι καὶ ἀντετάχθη τότε· ἀλλ' ὅπωςδήποτε προσεπιμαρτυρεῖ καὶ αὐτὸς τὸ ἐντιμὸν αἶσθημα καὶ τὴν ἐνθερμον ἀποστροφὴν τοῦ στρατηγοῦ κατὰ τῶν σπαραγμῶν καὶ τῆς βίας.

Καὶ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν δὲ, ὅτε ἐπελθούσης ταχέως τῆς ἀντιδράσεως, ἐζητήθη ἐπιμόνως ἡ σύμπραξις αὐτοῦ, ἀπέκρουσε τὴν πρότασιν κηρύξας δημοσίᾳ ὅτι οὐδέποτε θέλει συναινέσει εἰς ἐμφυλίους παραχὰς καὶ πολέμους.

Ἀλλὰ δισταζὼν περὶ τῆς διαθέσεως τοῦ στρατοῦ, δὲν ἐδίσταζε καὶ περὶ τῆς προσεχοῦς ἐπαναστάσεως·

ἐγίνωσκε μάλιστα καὶ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥρην καθ' ἣς ἐμελλε νὰ ὑψωθῇ ἡ σημαία αὐτῆς ἐν Βονίτῃ, καὶ ποῖον δρόμον ἐσκόπει νὰ διατρέξῃ ἕως οὗ φθάσῃ εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Θλιβερά δὲ θλιβερωτάτη ἡ μεταξὺ τῆς φιλοπατρίας αὐτοῦ καὶ τῆς ἰδιοτελείας ἄλλων τινῶν ἐκ τῶν ἐγκρίτων ἀντίθεσις, ἡ καταδειχθεῖσα ἐκ τινος συσκέψεως γενομένης χάριν τῆς προασπίσεως τῶν καθεστώτων τὴν 6 Ὀκτωβρίου· οὐδὲ εἶναι δυνατόν καὶ μόνον ἀναπολῶν τὰ διατρέξαντα νὰ καταστεῖλῃ τὴν ἀγανάκτησιν αὐτοῦ, ὅστις παρερέθη ἀτυχῶς μάρτυς τῆς συναντεύξεως ἐκείνης.

.

N. Δ.

ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚΗ.

(Συνέχεια. Ἰδε πολλάδ. 433.)

Αἱ ἐξοχικαὶ οἰκίαι τῆς βορείου Ἀμερικῆς, δὲν εἶναι μὲν ὅσον καὶ αἱ τῶν πόλεων ἄνετοι, ἐν γένει ὁμῶς εἶναι καλῶς συνεσκευασμέναι. Σινικαὶ ψάθοι καλύπτουσι τὸ ἔδαφος πάντων τῶν θαλάμων, πάσας δὲ τὰς αἰθούσας κοσμεῖ μέγα καὶ βαρὺ κύμβαλον, μαστόδοντος πόδας ἔχον. Μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων ἐδρῶν πρέπει ἀφεύκτως νὰ ὑπάρχωσι καὶ rocking-chair, ἥτοι μεγάλα καὶ μικρὰ θρανία, τῶν ὁποίων οἱ πόδες στηρίζονται ἐπὶ ἡμικυκλίῳ, ὥστε ὅταν τις κάθηται νὰ τκλαντοῦται ἀκόπως καὶ εὐαρέστως. Τῶν δὲ κοιτῶνων οἱ τοῖχοι εἶναι κεχρωματισμένοι, καὶ ἐπ' αὐτῶν λάμπουσι ζωηρόταται ζωγραφίαι διαφόρων ἀνθρώπων.

Ἀξιοσημεῖωτον δὲ ὅτι ἐνῶ κατὰ πάντα ἀναζητοῦσιν ἄνεσιν καὶ εὐπάθειαν, ἐνῶ τὰ σκεύη ἃ τινα μεταχειρίζονται ἐν καιρῷ ἐνδυμασίας καὶ καθαριότητος εἶναι πολὺ μεγαλήτερα τῶν ἡμετέρων, ἐνῶ αἱ κλῖναι αὐτῶν ἔχουσι πέντε καὶ ἡμίσεως ποδὸς πλάτος, αἱ μὲν σινδόναι εἶναι ὡς παιδιῶν, τὰ δὲ προσόψια καὶ τὰ χειρόμακτρα μόλις καλύπτουσι τὸ πρόσωπον ἢ τὰ γόνατα. Εἰς πολλὰ μάλιστα boarding houses οὔτε δίδουσι χειρόμακτρα, ἀλλ' ὁ τρώγων σφογγίζεται ὅπου εὔρει, εἴτε εἰς τὸ τραπέζομανδύλον, εἴτε εἰς τὸ μανδύλιον αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ πολλαὶ οἰκογένειαι μὴ ἔχουσαι οἰκίας ἐξοχικὰς, θέλουσιν ἀφεύκτως νὰ μακρύνωνται ἀπὸ τῶν πόλεων ἀπὸ Ἰουνίου μέχρι Σεπτεμβρίου, ὅτε ὁ κρύσων εἶναι ὑπερβολικὸς, καταλύουσιν εἰς τρισμέγιστα ξενοδοχεῖα κατασκευασμένα ἐκ ξύλων εἰς τὰ πέριξ πασῶν τῶν μεγάλων πόλεων. Ἀλλὰ μὴ νομίσῃ τις ὅτι οἱ ἄνδρες διακόπτουσι τὰ ἔργα αὐτῶν· ἐξ ἐναντίας καθ' ἐκάστην πρώτην μεταβαίνουσιν εἰς τὴν